

**“AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING TA'LIM JARAYONIDA QO'LLANILISHI,
O'QUVCHILAR VA O'QITUVCHILAR UCHUN YANGI IMKONIYATLAR YARATISH”**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14630609>

Jizzax viloyati Jizzax politexnika instituti Akademik litseyi

Informatika va axborot texnologiyalari fani o'qituvchisi

Xoshimova Iroda Sarimsoqovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim tizimida, hususan o'quv jarayonlarida axborot texnologiyalari va ularning ahamiyati haqida muallifning mulohazalari keltirilgan. Bunda tashqari ilmiy manbalarga tayangan holda keng tahlillar olib borilgan. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarning yangiligi va o'ziga xosligi insoniyat rivojlanishi nuqtai nazaridan ular deyarli insoniyat faoliyati barcha sohalariga kirib borishi, ulardan cheklanmagan joylar va maqsadlarda foydalanish mumkinligidan iborat. Shu kabi axborotkommunikatsiya texnologiyalari uch yo'nalishda ilgari bo'lmagan juda katta samara bilan insoniyat rivojlanishi jarayonidagi to'siqlarni yengib o'tish imkon berishi xaqida ma'lumot berilgan.*

Kalit so'zlar: *axborot texnologiyalari, individuallashtirish, o'quv jarayoni, ta'lim sifati. AKT.*

Ta'lim jarayoni kundan-kunga taraqqiy etib borayotgan jamiyat ijtimoiy sohalarining biri hisoblanadi. Bu sohaga axborot texnologiyalarining roli va dolzarbligiga e'tibor qaratilishining mohiyati shundaki, ayni paytda “ta'lim” ustuvor milliy loyihasini amalga oshirish doirasida axborot texnologiyalari ta'lim jarayoniga faol joriy etilmoqda. Zamonaviy texnik o'quv vositalarining konsentratsiyasi o'quv jarayonini modernizatsiya qilishga yordam beradi, o'quvchilarning aqliy faoliyatini faollashtiradi, o'qituvchilar ijodiyotini rivojlantirishga yordam beradi, masofaviy ta'limga imkon beradi, uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantiradi va shu bilan o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Mahalliy va xorijiy nashrlarda o'quv jarayonini kompyuterlashtirish muayyan fan bo'yicha o'qitishni tashkil etishning dolzarb omillaridan biri sifatida qaralmoqda.

Ma'lumki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari mikroelektronika, hisoblash texnikasi (apparatli vositalar va dasturiy ta'minotlar), elektroaloqa va antoelektronika-mikroprosessorlar, yarimo'tkazgichlar va optik-tolali kabellar sohalaridagi kashfiyotlar bilan bog'liq. Bu kashfiyotlar ulkan axborotlarni ishlab chiqish va saqlashga hamda ularni kommunikatsiya tarmoqlari orqali tez tarqatish imkonini beradi. Kompyuterlarni bir-biriga ulash va ularni bir-biri bilan aloqa qilishga sozlash yangi kuchli texnologik tizimni umumiy protokoldan foydalanuvchi tarmoq axborot sistemalarini yaratishga imkon beradi. Ular odamlarni, ularning uylarini va idoralarni birlashtiradi hamda juda qisqa vaqt ichida ulkan topshiriqlar sonini ishlab chiqadi va bajaradi. Bu axborotlardan foydalanish xususiyatini va

kommunikasiya tuzilishini tubdan o'zgartiradi. Shu bilan birga kompyuter tarmoqlari Yer sharining barcha nuqtalari bilan aloqa qilish imkonini beradi. Ta'lim tizimi uchun bu o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida kommunikasiya uchun yangi imkoniyatlar yaratib beradi.

O'qitishdagi eng so'nggi axborot texnologiyalari yetakchi universitet va institutlarning ilmiy va ta'lim salohiyatidan faolroq foydalanish, masofaviy ta'lim kurslarini yaratish uchun eng yaxshi o'qituvchilarni jalb qilish, talabalar auditoriyasini kengaytirish imkonini beradi. "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuning 46-moddasida keltirilganidek: Pedagog xodimlarga axborotkommunikatsiya texnologiyalaridan, o'qitish va tarbiyaning ilg'or hamda innovatsion shakllari va usullaridan foydalanishi majburiyati yuklatilgan.

Kompyuterni o'qitish sohasida allaqachon boy tajriba mavjud bo'lishiga qaramay, ko'plab o'qituvchilar kompyuterda o'qitish vositalaridan foydalanish imkoniyatidan ehtiyot bo'lishadi. Shuningdek, ta'limni kompyuterlashtirish jarayoni bir qator muammolarga duch kelayotganini ta'kidlash lozim. Axborot texnologiyalarini ta'limga joriy etish jarayoni ancha murakkab va chuqur tushunishni talab qiladi. Bir tomondan, ular o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, ikkinchidan, kompyuter yordamida o'quvchilar tomonidan materialni o'zlashtirish tezligi muammosi, ya'ni o'qitishni individuallashtirish mumkin.

Hozirgi vaqtda axborot texnologiyalarining odamlar hayotidagi roli sezilarli darajada oshdi. Zamonaviy jamiyat axborotlashtirish deb ataladigan umumiy tarixiy jarayonga qo'shildi. Bu jarayon har qanday fuqaroning axborot manbalaridan foydalanishi, axborot texnologiyalarining ilmiy, ishlab chiqarish, jamoat sohalariga kirib borishi, axborot xizmatlarining yuqori darajasini o'z ichiga oladi. Jamiyatni axborotlashtirish bilan bog'liq holda sodir bo'layotgan jarayonlar nafaqat ilmiytexnikaviy taraqqiyotni tezlashtirishga, inson faoliyatining barcha turlarini intellektuallashtirishga, balki jamiyatning sifat jihatidan yangi axborot muhitini yaratishga, jamiyatning rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi. insonning ijodiy salohiyati.

Zamonaviy jamiyatni axborotlashtirish jarayonining ustuvor yo'nalishlaridan biri ta'limni axborotlashtirish bo'lib, u ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash, saqlash, tarqatish va ulardan foydalanish maqsadlarida birlashtirilgan usullar, jarayonlar va dasturiy ta'minot va texnik vositalar tizimidir. Axborotlashtirishning maqsadi yangi axborot texnologiyalari: kompyuter va telekommunikatsiyalardan foydalanish orqali intellektual faoliyatni global miqyosda faollashtirishdir. Axborot texnologiyalari quyidagilarga imkon beradi:

- o'quv jarayoni jarayonida o'quvchilarning bilish faoliyatini oqilona tashkil etish;
- multimedia kontekstida talabalarning barcha turdagi hissiy idroklarini jalb qilish va intellektni yangi kontseptual vositalar bilan jihozlash orqali o'rganishni samaraliroq qilish;
- har bir shaxsga o'z ta'lim yo'lini taqdim etadigan ochiq ta'lim tizimini yaratish; Har xil qobiliyat va o'quv uslubiga ega bo'lgan bolalar toifasini faol o'qitish jarayoniga jalb qilish;

- o'quv jarayonini individuallashtirish va tubdan yangi kognitiv vositalarga murojaat qilish imkonini beruvchi kompyuterning o'ziga xos xususiyatlaridan foydalanish; - ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini faollashtirish.

Axborot texnologiyalarining asosiy ta'lim ahamiyati shundaki, u o'qituvchi va talaba uchun deyarli cheksiz potentsial imkoniyatlarga ega bo'lgan beqiyos yorqinroq multisensorli interfaol ta'lim muhitini yaratishga imkon beradi. An'anaviy texnik o'qitish vositalaridan farqli o'laroq, axborot texnologiyalari nafaqat o'quvchini katta hajmdagi bilimlar bilan to'ldirishga, balki o'quvchilarning intellektual, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, yangi bilimlarni mustaqil ravishda egallashga, turli xil ma'lumotlar manbalari bilan ishlashga imkon beradi. Ilmiy-texnika taraqqiyoti xalq xo'jaligining texnik jihatdan qayta jihozlanishiga sabab bo'ldi va turli sohalarda qo'llaniladigan texnika va texnologiyalarning tez almashtirilishiga olib keldi. Ishlab chiqarishda fan va texnikaning eng so'nggi yutuqlaridan bevosita foydalanishga asoslangan prinsipial yangi vositalar va texnologiyalarning paydo bo'lishi hozirgi davrga xos bo'lib bormoqda. Ta'lim jarayonini rivojlantirishning hozirgi bosqichida ta'lim sifatini keskin oshirish, o'qishni rag'batlantirish, to'plangan buzg'unchi hodisalarni bartaraf etish vazifalari ustuvor hisoblanadi.

Kompyuterning o'qituvchi faoliyatining quroli sifatidagi funktsiyalari uning faktlarni aniq ro'yxatga olish, katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash va uzatish, ma'lumotlarni guruhlash va statistik qayta ishlash imkoniyatlariga asoslanadi. Bu undan o'qitishni boshqarishni optimallashtirish, o'quv jarayonining samaradorligi va ob'ektivligini oshirish, shu bilan birga o'qituvchi vaqtini quyidagi yo'nalishlarda sezilarli darajada tejash uchun foydalanish imkonini beradi: Axborot ta'minotini olish; Ta'lim parametrlarini diagnostika qilish, ro'yxatga olish va tizimlashtirish; O'quv materiallari bilan ishlash (qidirish, tahlil qilish, tanlash, loyihalash, yaratish); Jamoa ishini tashkil etish; masofaviy ta'limni amalga oshirish.

O'quv materiallari bilan ishlashda shaxsiy kompyuter o'qituvchiga turli xil yordam ko'rsatadi, bu nafaqat ma'lumotnoma va axborot tizimlaridan foydalangan holda yangi o'quv materiallarini yaratishda kerakli ma'lumotlarni qidirishni soddalashtirish, balki o'qitishni loyihalashda ham iborat. materiallar (matnlar, rasmlar, grafiklar), shuningdek, mavjud ishlanmalarni tahlil qilishda. O'quv materiallarini avtomatik tahlil qilish, tanlash va samaradorligini prognozlash kompyuterdan o'qituvchi faoliyatini axborot bilan ta'minlash vositasi sifatida foydalanishning muhim yo'nalishlari hisoblanadi. O'qituvchi nafaqat o'qitish uchun materiallarni tanlashi mumkin (leksik va grammatik minimumlarni tuzish, matnlar va mashqlarni tanlash), balki matnlar va butun darsliklarni tahlil qilishi mumkin" Bunday holda, ta'lim maqsadlarida maxsus yaratilgan o'quv va o'quv kompyuter dasturlari qo'llaniladi.

Axborot hajmlarining nisbati muammosi: Kompyuter tomonidan taqdim etiladigan ma'lumotlar foydalanuvchi (talaba, talaba) aqliy idrok eta oladigan, tushunadigan va o'zlashtira oladigan hajmlardan sezilarli darajada farq qilishi mumkin. O'quv jarayonini mumkin bo'lgan individuallashtirish: Bu muammoning mohiyati shundan iboratki, har bir

shaxs o'zining individual idrok etish qobiliyatiga muvofiq materialni o'zlashtiradi, ya'ni bunday mashg'ulotlar natijasida o'quvchilar materialni o'rganishning turli darajalarida bo'ladilar. Bu o'qituvchining an'anaviy tizim bo'yicha mashg'ulotlarni davom ettira olmasligiga olib kelishi mumkin, chunki bunday o'qitishning asosiy vazifasi talabalarning yangi materialni o'rganishdan oldin bir xil bilim darajasida bo'lishini ta'minlashdir. bir vaqtning o'zida ular bilan ishlash uchun ajratilgan barcha vaqt band edi.

Demak, kompyuterning o'quv jarayonida o'qituvchi rolini bajarish imkoniyatlari turli yo'llar bilan baholanadi: ularni mutlaq inkor etishdan tortib, o'qituvchining barcha asosiy va yordamchi funktsiyalari kompyuterga o'tkazilishi mumkinligini tasdiqlashgacha. Aksariyat mutaxassislarning fikricha, o'qituvchining bir qator funktsiyalarini bajaradigan kompyuter bir qator sabablarga ko'ra o'qituvchini to'liq almashtira olmaydi, ularning asosiylari quyidagilardir: Kompyuter o'qituvchi faoliyatining ushbu tomonlarini to'liq taqlid qila olmaydi. uning tarbiyaviy funktsiyalari bilan bog'liq bo'lgan; treningning maqsadi ham insonning muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishdir, kompyuter inson muloqotini almashtira olmaydi va inson tafakkur sirini tushuna olmaydi. Hozirgi bosqichda eng konstruktiv yondashuv ko'rinadi, unga ko'ra kompyuter o'qituvchiga qarshi turmasligi kerak, lekin uni o'qituvchining kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida ko'rib chiqish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Абдуллаев Ш., Амиров Д. Ўзбекистонда ахбороткоммуникация технологияларининг ривожланиши шархи за 2006-2008: сборник научных трудов Координаторы: - Т. : ИСТП, 2008й.
2. Tolipov U., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya nazariya va amaliyot. T. Fan, 2005. 205 b.
- 3.Малинина Л. А. Основы информационных технологий: учебник для Вузов. М. : Издательский дом «Феникс», 2012.
4. Аниськин В.Н., Замара Е.В. Организационнопедагогические условия формирования информационной компетентности сервис менеджеров туризма в системе среднего профессионального образования // Самарский научный вестник. 2013. No 1 (2).
- 5.<http://uz.infocom.uz/2006/10/04/axborot-texnologiyalarining-talimdagi-orni/>